

DANSK KRONIK 1989-90

Gennemgangen af nyt lovstof i denne kronik er præget af, at de forslag, som nu er vedtaget, har været omtalt i tidligere kronikker. Stof til fremtidige drøftelser giver et antal nye lovbetænkninger, som også gennemgås. Men først en stikordsmæssig oversigt over årets begivenheder.

I juni 1989 var Danmark vært for den store CSCE-konference om menneskerettigheder: Conference on The Human Dimension. De 35 lande blev enige om det såkaldte København-dokument, som i en begejstret ånd blev kaldt »Europas frihedsbrev«. Dokumentet fastslår bl.a. retten til frie valg og til at danne politiske partier, organisationer og fagforeninger, domstolenes uafhængighed og arresteredes ret til at blive stillet for en dommer og at få en forsvarer samt en fair retssag. Dokumentet anerkender nationale mindretals ret til at bevare og udvikle deres sprog, kultur og religion. Deltagerlandene kunne ikke blive enige om at afskaffe dødsstraf eller at sikre retten til at nægte militærtjeneste. En række danske og udenlandske organisationer arrangerede et omfattende program med parallelaktiviteter.

Se i øvrigt om menneskerettighederne, strafferetsplejen og straffuldbyrdelsen: artikler af Asbjørn Jensen i *Anklagemyndighedens årsberetning 1989* s. 7-39 samt Lars Nordskov Nielsen, Asbjørn Jensen og Thomas Rørdam i *Menneskerettigheder: Den europæiske menneskerettighedskonvention*, Det Danske Center for Menneskerettigheder 1989 s. 31-47.

De såkaldte DNA-profil-analyser har tiltrukket sig megen opmærksomhed. Retslægerådet har sagt god for, at sådanne analyser anvendes som bevismiddel i retssager, om end rådet anbefaler »en konservativ fortolkning af resultaterne«.

Politiets efterretningstjeneste PET har været i søgelyset, bl.a. i forbindelse med påstande om et særdeles snævert samarbejde med den israelske efterretningstjeneste. Da medlemmer af folketingets såkaldte kontroludvalg tilkendegav utilfredshed med justitsminister Hans Engells uvilje til at fremlægge fyldestgørende oplysninger, blev de anklaget for tavshedsbrud, og ministerens og hans konservative partifæller truede med at få udvalget nedlagt!

Den store røverisag mod en gruppe ekstremistiske aktivister startede i efteråret 1990 ved et nævningeting.

Den tragiske brand på færgen Scandinavian Star skabte store problemer vedrørende ansvarsplaceringen. Sagen har også givet stof til udredning af spørgsmålet om jurisdiktionskompetence.

Sagen mod de såkaldte Jydebrødre har givet næring til overvejelser vedrørende revisorsjusk m.v. Disciplinæransvar og strafansvar for revisorer er behandlet af Lars Bo Langsted og Vagn Greve i bogen *Revisoransvar*, 1989.

Politiet i København startede i efteråret 1990 en stort anlagt aktion i døgn drift for at rydde Vesterbro for narkomaner ved hjælp af såkaldte »færdselsforbud« efter politivedtægten. Reaktionerne var blandede.

Alkohol- & Narkotikarådet er nedlagt. Rådets tidligere funktioner varetages nu af et alment forebyggelsesråd.

Danmark har ikke været i stand til at ratificere FN's konvention vedrørende børns rettigheder, idet forbuddet mod, at unge fængsles sammen med voksne, skaber problemer.

Efter et dødsfald i sikringscelle indfører kriminalforsorgen nu regler om omgående lægetilkald og fast vagt.

En kvindelig læserbrevskribent er i landsretten blevet frifundet for overtrædelse af straffelovens § 266 b om diskrimination, selv om hun bl.a. havde givet udtryk for, at homoseksualitet er »den ækleste form for hor«.

Efter forslag fra den nye rigsadvokat, Asbjørn Jensen, drøfter politikerne at skabe adgang til at afsige udeblivelsesdomme i sager, hvori der idømmes frihedsstraf, måske straffe på helt op til 1 års ubetinget fængsel.

Ungdomskontrakter

En forsøgsordning med ungdomskontrakter er vedtaget med folketingsbeslutning af 29.5.1990. Forhistorien er omtalt i forrige kronik, NTFK 1989, 301-302. Se i øvrigt Jørn Vestergaard, »Ungdomskontrakter – forebyggelse af unges kriminalitet?«, Forebyggelsens veje og vildveje, *Kriminalistisk Instituts stencilserie* nr. 58/1990 s. 83-101.

Ved indgåelse af en ungdomskontrakt forpligter den unge lovovertræder sig til at deltage i bestemte aktiviteter, der skal være »umiddelbart mærkbare og relevante«. Som eksempler kan nævnes deltagelse i kommunale beskæftigelsesprojekter, ansættelses/læreforhold, deltagelse i undervisning, indmeldelse i en fritidsklub eller forening. Hvis den unge overholder vilkårene i kontrakten, registreres lovovertrædelsen ikke på straffeattesten. Forsøgsordningen skal iværksættes i nogle udvalgte kommuner og politikredse.

Ungdomskontrakten skal især benyttes til unge, der »ikke er kommet ind i et mere fast kriminalitetsmønster«. Foranstaltningen skal være alternativ til tiltalefrafald i den form, disse indtil nu har haft.

De sociale myndigheder skal udarbejde ungdomskontraktens nærmere indhold. Kontraktens indhold skal godkendes af politiet. De sociale myndigheder skal føre tilsyn med, at kontrakten overholdes, og de skal hurtigt underrette politiet, hvis aktiviteterne ikke følges.

Indførelsen af ungdomskontrakterne hviler på en række uholdbare forestillinger. Dette gælder f.eks. opfattelsen af, at unge lovovertrædere efter hidtidig praksis »slipper med tiltalefrafald« gentagne gange og derfor ikke mærker alvoren. Et andet kritikpunkt mod tiltalefrafaldene i disses hidtil kendte form vedrører håndhævelsen af vilkår, som hævdes at være for slap. I forsøgsperioden skal ordningen med ungdomskontrakter imidlertid praktiseres efter netop reglerne om de forkætrede tiltale-

frafald. Folketingsbeslutningen forudsætter, at retten godkender indholdet i ungdomskontrakten, samt at der indgås en aftale med de implicerede retter om, at dette sker hurtigt efter kontraktens indgåelse. Med et tilsvarende direktiv kunne samme hurtighed i sagsbehandlingen have været opnået i forbindelse med tiltalefrafald i traditionel form.

Det indgår i ordningen, at en sag skal undergives indenretlig behandling, hvis blot en af de implicerede parter ikke er enig i vilkårene, eller hvis vilkårene senere overtrædes. Dette indebærer formentlig, at der i et antal tilfælde iværksættes frihedsstraf. Betydningen og ønskeligheden af en sådan opkriminalisering er beklageligvis ikke berørt i forarbejderne til folketingsbeslutningen.

Et oprindeligt forslag om en art tvangsarbejde for mere belastede unge udgik under folketingets drøftelser efter kritik. Det samme var tilfældet for tanken om, at medlemskab af spejderbevægelsen skulle kunne anvendes som et aftalt vilkår i en ungdomskontrakt.

Myndigheders udveksling af oplysninger vedrørende unge lovovertrædere

I retsplejeloven er der indsat en § 115 b, som skal give de myndigheder, der deltager i det såkaldte SSP-samarbejde, udvidet adgang til at udveksle oplysninger under den forudsætning, at videregivelsen af oplysningerne er nødvendig af hensyn til det kriminalitetsforebyggende arbejde. Ændringen skete med lov nr. 403 af 13.6.1990. Se tillige justitsministeriets vejledning nr. 163 af 17.8.1990. Baggrunden er omtalt i forrige kronik, NTFK 1989.302. Reglerne er behandlet af Mette Hartlev i flere publikationer, senest i artiklen »Fortrolighed og retssikkerhed i SSP-samarbejdet«, Forebyggelsens veje og vildveje, *Kriminalistisk Instituts stencilserie* nr. 58/1990 s. 43-52. Se i øvrigt Britta Kyvsgaards artikel om SSP samme sted s. 29-42.

Nyhedsformidling og meddeleleshæleri

Et flertal uden om den borgerlige regering har efter forslag fra SF afskaffet forbudet mod videregivelse af oplysninger, der er fortrolige af hensyn til offentlige interesser. Dette er sket ved en ændring af straffelovens § 152 d med lov nr. 399 af 13.6.1990. Se om en tidligere fremsættelse af samme forslag kronikken i NTFK 1988.53.

Lovændringen skete efter, at der var rejst tiltale mod en chefredaktør og en journalist ved Berlingske Tidende for videregivelse af oplysninger fra et ministermøde, hvor der kunne konstateres uenighed om, hvorledes regeringen skulle forholde sig til EF-myndighederne i forbindelse med sagen om det ulovlige licitationsmateriale til Storebælts-byggeriet (»køb-dansk-klausulen«). Trafikministerens informationschef blev senere idømt dagbøder for at have lækket oplysningerne.

Efter lovændringen opgav rigsadvokaten tiltalen mod pressefolkene, som også havde været tiltalt efter straffelovens § 129, der bl.a. vedrører offentlig meddelelse

om forhandlinger af fortrolig karakter inden for offentlige råd og myndigheder. Rigsadvokaten henstillede samtidig til justitsministeriets overvejelse at lade Straffelovrådet overveje, hvilken rækkevidde man herefter kan tillægge sidstnævnte bestemmelse, idet ændringen af § 152 har haft en afsmittende virkning af usikker rækkevidde.

Under folkétingsdebatten var justitsministeriets medieansvarsudvalg blevet bedt om at overveje, om reglerne vedrørende meddelelshæleri havde en tilfredsstillende udformning. Et enigt udvalg ville gerne udvide mulighederne for nyheds- og informationsformidling. Udvalget foreslog derfor i bet. 1205/1990 en lempelse af straffelovens § 152 e, således at brud på tavshedspligt og meddelelshæleri skulle være strafri, hvis den pågældende har handlet til berettiget varetagelse af almeninteresse. Paragraffen kræver i sin nuværende udformning, at almeninteressen er »åbenbar«.

En del af medieudvalgets medlemmer mente i øvrigt, at der ikke er behov for at kunne ramme massemediernes offentliggørelse af oplysninger, når der alene er sket en overtrædelse af tavshedspligten. Dette mindretal foreslog derfor en tilføjelse til § 152 d, således at udbredelse af oplysninger ikke er strafbar som meddelelshæleri, når udbredelsen er sket gennem et massemedie. Sådanne forhold vil i nødvendig udstrækning være omfattet af andre bestemmelser, der værner privatlivets fred eller statens sikkerhed. Det ovenfor omtalte folketingsflertal var ikke indstillet på at afvente udvalgets betænkning før færdigbehandlingen af forslaget om hæleribestemmelsens afskaffelse. Se senere om medieansvarsudvalgets betænkning i øvrigt.

Forud for lovændringen og afgivelsen af medieansvarsudvalgets betænkning har højesteret i flere sager anerkendt muligheden for, at massemediernes strafrit kan offentliggøre oplysninger, når udbredelsen har haft en betydelig nyheds- og informationsværdi. Dette var tilfældet i den såkaldte Grønjakke-sag, se om denne kronikken i NTFK 1988.54. Et flertal i højesteret dømte dog den daværende programchef for TV-nyhederne og en journalist for udsendelse af de af grønjakkerne fremsatte, racistiske udtalelser, se U 1989-399 H samt højesteretsdommer Jacques Hermanns kommentar i U 1990.25-29. I den såkaldte Nordvang-sag blev et dagblad frifundet for offentliggørelse af billeder af en kvinde bæltefikseret på en psykiatrisk afdeling, idet højesteret ensstemmigt fandt, at der var tale om »en saglig reportage af betydelig nyheds- og informationsværdi, tilrettelagt i samarbejde med overlæge og plejepersonale«, se U 1989.726 H og højesteretsdommer Hermanns kommentar i U 1990.32-36.

Besparelser og modernisering. Lægdommere m.v.

Regeringens »moderniseringsprogram« med henblik på afbureaukratisering og besparelser i strafferetsplejen er delvis ført ud i livet med lov nr. 396 af 13.6.1990. Se om forslaget forrige kronik, NTFK 1989.308, og om lovvedtagelsen Torsten Heselbjerg, J 1990.336.

Forslaget om at undtage narkotikasager fra nævningebehandling udgik under folketingets drøftelser efter konstatering af, at argumenterne for afskaffelse af nævningebehandlingen var urigtige og vildledende. Justitsministeriet havde i bemærkningerne til lovforslaget bl.a. anført, at narkotikasager skulle være mere tidskrævende end andre nævningesager, hvilket blev imødegået i en artikel af Preben Wilhjelm (artiklen er optrykt som bilag til retsudvalgets betænkning).

Domsmand skal nu kun medvirke i sager om spiritus- og promillekørsel, hvis der er spørgsmål om både frihedsstraf og kørsel under tilsidesættelse af væsentlige hensyn til færdselssikkerheden. I sådanne sager er forsvarerbeskikkelse obligatorisk.

Strafferammen for kørsel i frakendelsestiden i 1. gangstilfælde nedsættes til både. Ifølge forarbejderne til den ændrede bestemmelse i færdselsloven, bør bøden i disse tilfælde fastsættes til et beløb svarende til en måneds nettoløn, jfr. praksis i spiritussager.

Domfældtes anke i politisager kræver nu ved mindre bøder tilladelse fra justitsministeriet.

Dommerhabilitet

Området for dommers inhabilitet er udvidet med lov nr. 403 af 13.6.1990. Se om baggrunden U 1990.181 H samt forrige kronik, NTFK 1989.301. Se om lovvedtagelsen Torsten Hesselbjerg, J 1990.337-339.

Efter de nye regler er en dommer inhabil under domsforhandlingen, såfremt den pågældende tidligere inden domsforhandlingen har antaget, at der var en særlig bestrøket mistanke vedrørende forhold omfattet af tiltalen. Det kvalificerede mistankekrav har betydning i forbindelse med retshåndhævelsesarrest, anvendelse af politiagenter samt visse tilfælde af brevåbning og brevstandsning. Inhabilitet foreligger ikke, hvis den anklagede har erkendt det pågældende forhold.

I øvrigt har retsplejelovens generalklausul vedrørende dommerhabilitet gennemgået en ændring, der indebærer, at en dommer er inhabil, hvis vedkommende har medvirket i pådømmelsen af en tidligere sag, hvor der er lagt omstændigheder til grund som bevist, som nu på ny skal gøres til genstand for bevisførelse. Denne udvidelse af området for dommerhabilitet vil få praktisk betydning i narkotikasager og andre sager vedrørende gruppekriminalitet. Sådanne sager er hidtil ofte blevet behandlet adskilt for hver enkelt tiltalt. Fremover vil sådanne forhold formentlig blive behandlet under én sag mod alle tiltalte. Se i øvrigt afgørelsen om dommerinhabilitet i U 1990.634 H.

Fra dommerside er der fremkommet skarp kritik mod udformningen af de nye regler: »I dag springer justitsministeriet udvalgs- og kommissionsarbejdet over og laver selv sine lovforslag, som tilmed fremsættes i folketinget, uden at de forinden har været til høring hos de myndigheder og andre, som har forstand på, hvad det

drejer sig om.«, landsdommer Peter Rørdam, J 1990.93-96 (96). Se også dommerforeningens kritik, der indgår som bilag til retsudvalgets betænkning.

Kommissionsdomstole og dommerundersøgelser

I de senere år har regeringen nedsat et antal kommissionsdomstole til undersøgelse af forskellige forhold inden for den offentlige forvaltning, herunder vedrørende skatteministeriets »kreative bogføring«, visse landbrugsfonde samt licitationen af Storebæltsbroen. Desuden er der iværksat et antal såkaldte dommerundersøgelser, herunder vedrørende den såkaldte Tamil-sag samt forholdene i Københavns fængsler. Der har bestået en vis usikkerhed med hensyn til regelgrundlaget for gennemførelse af sådanne mere uformelle undersøgelser.

Der er nu i retsplejeloven skabt udtrykkelig hjemmel til, at der administrativt kan iværksættes dommerundersøgelser i sager af almen betydning. Undersøgelserne skal gennemføres efter retsplejelovens regler. Afhørte personer får således vidnepligt. Efter forslaget skulle sådanne undersøgelser altid foregå bag lukkede døre. Som et kompromis blev bestemmelsen dog udformet således, at justitsministeren i særlige tilfælde kan træffe bestemmelse herom. Til forskel fra reglerne om kommissionsdomstole åbner de nye bestemmelser om dommerundersøgelser mulighed for, at det administrativt kan bestemmes, at der skal deltage sagkyndige i undersøgelsen.

Spillekasinoer

Folketinget har imødekommet såvel danskeres som udlændinges spillelyst. Justitsministeren kan nu give tilladelse til spillekasinoer efter vedtagelsen af lov nr. 397 af 13.6.1990. Formålet er øgede indtægter til staten og øgede turistindtægter. Kun Kristeligt Folkeparti var imod lovens vedtagelse.

Krigsmateriel

Loven om krigsmateriel m.v. er blevet revideret med lov nr. 400 af 13.6.1990. Revisionen skete i overensstemmelse med den folketingsbeslutning, som er omtalt i en tidligere kronik, NTFK 1988.55.

Maskeringsforbud

Fremskridtspartiet fortsatte debatten om indførelse af et maskeringsforbud med lovforslag L 51 af 31.10.1989. Tidligere forslag er omtalt i forrige kronik, NTFK 1989.303. Debatten fik et lidt paradoksalt forløb. Undervejs stillede forslagsstillerne selv et ændringsforslag, der var identisk med et forslag, som justitsministeriet havde i beredskab. Undtaget fra forbuddet skulle herefter være »tildækning af ansigtet, der foretages for at beskytte mod vejrliget, eller som tjener andet anerkendelsesværdigt formål«. Justitsministeren kunne imidlertid ikke støtte ministeriets eget forslag, da det blev fremsat af Fremskridtspartiet.

Spritbilister. Afvænnning. Konfiskation af køretøj

Folketinget har haft anledning til at drøfte dom til afvænningsbehandling af spritbilister med alkoholproblemer, da Kristeligt Folkeparti fremsatte beslutningsforslag B 23 af 7.11.1989.

Samme forslagsstiller efterlyste et lovforslag om konfiskation af motorkøretøj ved spirituskørsel. Dette skete med beslutningsforslag B 24 af 7.11.1989. Forslaget gav anledning til et løfte fra justitsministeren om at fremsætte lovforslag, der ligesom svensk lovgivning åbner mulighed for konfiskation ved grove eller gentagne overtrædelser af færdselsloven. I forbindelse hermed vil det blive overvejet, om ordningen kan udstrækkes til også at omfatte deponering af nummerplader.

Kristeligt Folkeparti fremsatte desuden forslag om skærpelse af straffeniveauet i sager om kørsel i frakendelsestiden, om sænkning af promillegrænsen til 0,50 og om skærpelse af straffeniveauet i sager om uagtsomme legemsangreb forvoldt af spritbilister. Lovforslagene L 32 og L 33 af 24.10.1989 samt L 49 af 31.10.1989 blev ikke vedtaget.

Hjernedøds-kriterium. Transplantationer m.v.

Efter længere debat er hjernedøds-kriteriet indført som supplerende døds-kriterium, hvilket indtil videre især har betydning i forbindelse med nyretransplantationer. Med indførelsen af hjernedøds-kriteriet er der tillige skabt grundlag for indførelse af hjerte-, lunge-, og levertransplantationer. Lovændringen skete med lov nr. 402 af 13.6.1990 om ligsyn, obduktion, transplantation m.v. med ikrafttræden 1.7.1990. Se i øvrigt kronikken i NTFK 1988.59-60.

Konstatering af hjernedød skal foretages under medvirken af to læger, jfr. sundhedsministeriets cir. af 25.6.1990 om dødens konstatering ved uopretteligt ophør af hjernefunktion.

I forhold til de tidligere lovforslag er der foretaget en stramning af betingelserne for at foretage obduktion, idet de pårørende udtrykkeligt skal spørges, om de giver samtykke. Ønsker de nærmeste ikke umiddelbart at tage stilling, skal de oplyses om, at de inden for 6 timer kan modsætte sig obduktion. Se i øvrigt sundhedsstyrelsens vejledning af 25.6.1990 om samtykke til obduktioner.

Ved transplantation er det primært afdødes indstilling, der afgør, om der må foretages organudtagning. Har afdøde ikke tilkendegivet noget, kræves der udtrykkeligt samtykke fra de nærmeste. Se i øvrigt sundhedsstyrelsens vejledning af 25.6.1990 om lægers forpligtelser i forbindelse med samtykke til transplantation fra afdøde personer.

Der er på Rigshospitalet oprettet et donorregister, hvor borgerne har mulighed for at tilkendegive deres holdning til organ donation. Tillige er der etableret en ordning

med standardmærkater, som borgerne kan benytte til at give samtykke eller nedlægge forbud mod transplantation.

Der er indført strafansvar for medicinalpersonale, der foretager transplantation med viden om, at der er ydet betaling for organet.

Sundhedsstyrelsen har i øvrigt udsendt cir. af 15.6.1990 om ligsyn og udstedelse af dødsattester m.m.

Livstestamenter og afkald på livsforlængende behandling

En arbejdsgruppe under justitsministeriet har afgivet bet. 1184/1989 om afkald på livsforlængende behandling m.v. Efter gældende ret er der et absolut forbud mod aktiv dødsbistand. Den behandlende læge er dog straffri i de tilfælde, hvor behandlingen af en patient er udsigtsløs og døden nært forestående, hvis der indgives smertestillende/beroligende midler, som er nødvendige for at lindre patienten, også selv om dette måtte indebære risiko for, at patientens død herved indtræder på et noget tidligere tidspunkt.

Såfremt en behandling af en patient er udsigtsløs, fordi den blot vil forlænge en igangværende dødsproces, vil lægen endvidere have mulighed for straffrit at træffe beslutning om at undlade at påbegynde eller fortsætte foranstaltninger, som kun kan udskyde tidspunktet for dødens indtræden.

Et livstestamente kan indgå som et væsentligt led i den helhedsbedømmelse, som det påhviler lægen at anlægge om, hvorvidt livsforlængende behandling skal foretages, når patienten på grund af bevidstløshed eller manglende habilitet i øvrigt ikke længere kan tage stilling til den videre behandling. Lægen har dog ikke pligt til at efterkomme bestemmelser i et livstestamente. I lægens samlede skøn indgår bl.a. sygdommens art og stadium, de foreliggende behandlingsmuligheder, patientens alder og livssituation, de pårørendes holdning.

Et mindretal i arbejdsgruppen lægger vægt på, at nogle læger tilsidesætter patienters ønske om at afstå fra udsigtsløs behandling. Mindretallet ønsker en udtrykkelig lovfæstelse af en pligt for lægen til at respektere et livstestamente.

Arbejdsgruppen foreslår i øvrigt kun mindre præciseringer af retstilstanden ved en lovfæstelse i lægeloven af reglerne om information og samtykke.

Arbejdsgruppen har særligt drøftet tilfælde, hvor patienter afviser blodtransfusion. Afvisningen kan være religiøst begrundet, hvilket er tilfældet for medlemmer af trossamfundet Jehovas Vidner. De foreslåede bestemmelser om information og samtykke skal ifølge arbejdsgruppen indebære, at tilkendegivelse fra en habil patient om, at vedkommende ikke under nogen omstændigheder ønsker at modtage blodtransfusion, ubetinget skal respekteres. Dette skal gælde såvel ved en aktuel tilkendegivelse som ved en forudgående skriftlig tilkendegivelse. I lyset af, at arbejdsgruppens flertal i sine øvrige overvejelser har henholdt sig til det rigtige i en lægelig totalbedømmelse, forekommer den kategoriske indstilling på dette særlige

område ikke overbevisende. Der bør også her være mulighed for en totalvurdering, hvori kan indgå oplysninger om pårørendes holdning, eventuelt gruppepres, patientens familiemæssige og samfundsmæssige bånd, vedkommendes modenhed. Det er paradoksalt, at arbejdsgruppen ubetinget vil håndhæve selvbestemmelsesretten til at dø som følge af undladt behandling i de tilfælde, hvor behandling *ikke* er udsigtsløs, men ikke i det modsatte tilfælde. I en konkret sag opgav anklagemyndigheden for nylig ud fra en konkret bedømmelse at rejse tiltale mod en læge, som var blevet anmeldt for tilsidesættelse af en patients ønske om ikke at blive udsat for livsreddende blodtransfusion.

Retslægerådet

Et udvalg under justitsministeriet har afgivet bet. nr. 1196/1990 om retslægerådet. Retslægerådets hovedopgave er at afgive lægevidenskabelige og farmaceutiske erklæringer til offentlige myndigheder i sager om enkeltpersoners forhold. Et flertal i udvalget foreslår en lovfæstelse af rådets adgang til også at afgive udtalelser om generelle spørgsmål, f.eks. under lovforberedelse.

I forbindelse med retssager kan retslægerådets erklæringer efterprøves under fri bevisbedømmelse, herunder ved afhøring af andre sagkyndige vidner. Et mindretal i udvalget foreslår, at en parts ønske om at inddrage ude fra kommende eksperter i almindelighed bør efterkommes. Mindretallet har i øvrigt fundet belæg for den opfattelse, at det reelt er retslægerådet, der træffer afgørelse i de forelagte sager, idet domstolene altid følger rådets udtalelse, hvilket mindretallet ønsker at forebygge bl.a. ved en normering af, hvad rådet kan udtale sig om. Mindretallet foreslår i øvrigt en bestemmelse om, at hvis en af parterne under en retssag forlanger det, skal et medlem af rådet som hovedregel møde i retten for at redegøre for rådets erklæring.

I relation til mentalerklæringer i retssager finder udvalgets flertal, at rådet hovedsageligt skal kontrollere den undersøgende læges virksomhed og konklusioner. Denne kontrolfunktion vil som hovedregel kunne udføres på grundlag af det foreliggende skriftlige materiale i sagen. Et mindretal finder, at det vil være en afgørende forbedring, såfremt et eller flere rådsmedlemmer selv undersøger den pågældende person. Mindretallet foreslår derfor en bestemmelse om, at rådet ikke kan afgive en udtalelse, der fraviger den undersøgende læges konklusion, medmindre et eller flere af medlemmerne selv har undersøgt den pågældende person.

Rådet består nu af 12 læger, et antal beskikkede sagkyndige samt ad hoc sagkyndige. Udvalget foreslår ingen ændringer heri. Et mindretal foreslår en bestemmelse om, at udpegningen af medlemmer skal ske under hensyn til en ligelig kønsmæssig sammensætning.

Udvalgets flertal ønsker ikke at inddrage lægfolk som medlemmer af retslægerådet allerede fordi, rådets opgave er at yde sagkyndig bistand til andre myndigheder, der ikke selv besidder fornøden lægefaglig ekspertise. Flertallet finder ikke, at læg-

mænd bør kunne påvirke indholdet af rådets udtalelser med ikke-lægelige synspunkter, idet sådanne betragtninger ikke hører hjemme på dette stadi i sagsbehandlingen, men først i afgørelsesfasen. Flertallet ønsker derfor heller ikke jurister blandt rådets medlemmer.

Mindretallet finder, at lægmandsrepræsentation kan medføre fremdragelse af synspunkter, der kan føre til en anden lægelig vurdering end den, der foretages alene af læger. Mindretallet foreslår inddragelse af lægfolk i sager om lægefejl m.v. samt i strafferetspsykiatriske sager. I sådanne sager bør rådets arbejde efter mindretallets opfattelse foregå mundtligt, og rådets møder bør ledes af en jurist uden stemmeret.

Retslægerrådet har udsendt en fyldig årsberetning for 1988 efter 20 års pause med sådanne udgivelser.

Anklagemyndighedens struktur

Retsplejerådet har afgivet bet. 1194/1990 om anklagemyndighedens struktur. Baggrunden for udredningsarbejdet var bl.a. kritikken af »bagmandspolitiet«, som er omtalt i kronikken i NTFK 1988.50-51. Senest er bagmandspolitiet blevet udsat for kritik efter frikendelsen af de såkaldte Jydebrødre.

Efter ønske fra daværende justitsminister Erik Ninn-Hansen blev Retsplejerådet anmodet om at udforme forslag til en adskillelse af efterforskning og anklageopgaver i forbindelse med sager om særlig økonomisk kriminalitet. Dette har rådet også gjort, og rådets flertal erkender, at principielle retssikkerhedsmæssige betragtninger kunne tale for, at efterforskningsresultatet skal forelægges for en uafhængig instans. Flertallet lægger dog til grund, at sådanne »rent principielle synspunkter« må indgå i en samlet afvejning. Det er flertallets opfattelse, at en integration mellem efterforskning og anklagevirksomhed medfører betydelige fordele, herunder af procesøkonomisk, politifaglig og ressourcemæssig art. Rådets flertal vil derfor opretholde den særlige anklagemyndighed for sager vedrørende økonomisk kriminalitet (bagmandspolitiet). Man vil ikke oprette en yderligere særlig statsadvokatur vedrørende særlig økonomisk kriminalitet.

Rådet ønsker ikke at oprette særlige statsadvokaturer vedrørende miljøstraffesager, men foreslår forskellige ændringer med henblik på en styrkelse og effektivisering af politiets og anklagemyndighedens behandling af sådanne sager, bl.a. øget specialisering og efteruddannelse samt juridisk medvirken under efterforskningen.

Retsplejerådet har i betænkningen mere generelt gennemgået reglerne om påtalemyndigheden. Den gældende hovedregel, hvorefter påtalekompetencen tilkommer statsadvokaterne, skal ændres, således at kompetencen som udgangspunkt kommer til at henhøre under politimestrene, mens statsadvokaterne påtaler nævningesager og ankesager. Reglerne om påtaleundladelse skal klargøres, hvilket i høj grad er tiltrængt. Den nuværende adgang til at påklage en afgørelse gennem fire instanser inden for anklagemyndigheden skal erstattes af et to-instanssystem.

Medieansvar

Det af justitsministeriet nedsatte medieansvarsudvalg har i bet. 1205/1990 om medieansvar forsøgt at finde et balancepunkt mellem hensynet til ytringsfriheden og hensynet til privatlivets fred og det offentliges interesse i at kunne opretholde fortrolighed omkring visse forhold. Arbejdsgruppen har ikke haft som opgave at foretage en generel gennemgang af ytringsfrihedens grænser og de materielle pressedelikter. Arbejdsgruppens drøftelser har først og fremmest angået spørgsmål vedrørende ansvarssubjekter og ansvarsplacering.

Det er kendetegnende for det særlige ansvarssystem på det presseretlige område, at der altid vil være en ansvarlig person, og at ansvarskredsen samtidig er begrænset således, at der gives mindre anledning til andres indblanding i det redaktionelle indhold. Ansvarsreglerne er sammen med retsplejelovens regler om kildebeskyttelse grundlag for en sikring af ytrings- og informationsfriheden.

Medieansvarsudvalget vil bevare det princip, at det normalt kun er redaktøren eller den navngivne forfatter, der kan ifalde ansvar for indholdet af et mediebudskab, at anonyme forfattere og kilder er straffri, og at redaktøren på objektivt grundlag er ansvarlig for unavngivne artikler, mens forfatteren er ansvarsfri. Udgive- ren er ansvarlig for skriftets indhold, såfremt der af særlige grunde ikke kan gøres ansvar gældende mod redaktøren. Lovgivningens almindelige ansvarsregler skal fortsat finde anvendelse på særlig alvorlige lovovertrædelser.

For skrifers vedkommende vil udvalget bevare afgrænsningen af de særlige ansvarsregler til kun at omfatte indenlandske periodiske fremstillinger, der trykkes eller på anden måde mangfoldiggøres. Ansvarsreglerne skal i tillempet form desuden omfatte massemedievirksomhed i radio og TV i form af varig selvstændig programvirksomhed. Endvidere kan anden elektronisk nyhedsformidling med periodisk udbredelse til offentligheden være omfattet, hvis sådanne informationssystemer har det blandede, fra forskellige kilder hidrørende indhold, der begrunder reglerne om et særligt redaktøransvar, hvilket må afgøres ud fra en samlet vurdering. For at være dækket af reglerne kræves det yderligere, at foretagendet har ladet sig registrere.

Ved radio og TV skal ansvaret omfatte forfatteren, den der fremsætter en udtalelse, redaktøren og selve medieforetagendet. Den anonyme forfatter og den der anonymt fremsætter en udtalelse vil normalt være ansvarsfri, mens redaktøren vil være ansvarlig på objektivt grundlag. For andre elektroniske massemedier end radio og TV skal mediets karakter være afgørende for, om ansvaret ifaldes efter reglerne om periodiske skrifter eller reglerne om radio og TV.

Bestemmelsen om at den unavngivne forfatter kan påtage sig ansvaret med den virkning, at det objektive redaktøransvar bortfalder, foreslås ophævet.

Der foreslås særlige regler om ansvaret for interviews og lignende i periodiske skrifter.

Udvalget foreslår en særlig regel om ansvaret for annoncer, hvorefter både den,

der lader en annonce indrykke, og den, der bistår hermed, er ansvarlig for annoncens indhold efter lovgivningens almindelige regler. Redaktøren er medansvarlig for indholdet af annoncer efter lovgivningens almindelige regler, mens andre til massemediet knyttede personer ikke kan drages til ansvar for medvirken.

Påtalekompetencen i henhold til de særlige ansvarsregler skal fortsat tilkomme rigsadvokaten.

Et flertal i udvalget foreslår et driftsherrensvar, hvorefter der på objektivt grundlag kan pålægges *udgiveren* af et massemedie bødeansvar, hvis der foreligger særlig grove krænkelser af privatlivets fred, diskrimination eller grove ærekrænkelser, og hvis der ikke er varetaget en almeninteresse. Udgiveransvaret kan være enten objektivt individualansvar eller selskabsansvar. Mindretallet finder grund til at frygte, at en sådan ansvarsordning vil påvirke den redaktionelle frihed. Justitsministeren har i pressen erklæret, at han på dette punkt er enig med mindretallet.

Udvalget foreslår i enighed at udvide kildebeskyttelsen, bl.a. således at retsplejens regler om vidnefritagelse også kommer til at omfatte medarbejdere ved de elektroniske medier. Den gældende bestemmelse omfatter i øvrigt kun oplysninger om kilden til unavngivne artikler eller meddelelser. Vidnefritagelsen foreslås udvidet til at omfatte kilden til unavngivne fotografier m.v. Medarbejdere ved de elektroniske medier skal være fritaget for at afgive forklaring om identiteten af visse unavngivne medvirkende. Halvdelen af udvalget vil lade vidnefritagelsen omfatte oplysninger vedrørende andet redaktionelt materiale, se eksempler på problemstillingen i kronikken i NTFK 1988.52-53.

Forskellige mindretal i udvalget vil gøre vidnefritagelsen absolut, henholdsvis ikke modificere den ved mindre alvorlige forbrydelser. Flertallet vil til en vis grad indskrænke rettens nuværende mulighed for at pålægge vidnepligt, men ud fra en samlet afvejning af en række hensyn.

Udvalget foreslår at oprette et pressenævn som fælles klageorgan for alle massemedier. Klageorganet skal tage stilling dels til klager over brud på god presseskik og dels til afslag på anmodninger om »genmæle«, dvs. det der nu hedder berigtigelse.

Retstilstanden er beskrevet i to nyere monografier: Knud Aage Frøbert, *Massemediernes frihed og ansvar*, 1988, og Preben Stuer Lauridsen, *Pressefrihed og personlighedsret*, 1988.

Internationale børnebortførelser

En arbejdsgruppe under justitsministeriet har afgivet bet. 1166/1989 om internationale børnebortførelser. Arbejdsgruppen foreslår bl.a. en tilføjelse til straffelovens § 215 om unddragelse af forældremyndighed m.v. Tilføjelsen skal bevirke, at bortførelse af eget barn bliver strafbart også i tilfælde, hvor den pågældende på gerningstidspunktet har del i forældremyndigheden. Udvidelsen foreslås opnået ved at lade strafansvaret omfatte »den, der ulovligt fører barnet ud af landet«, hvilket skal

ses på baggrund af arbejdsgruppens forslag til en bestemmelse i myndighedsloven, hvorefter begge forældre skal give samtykke til, at et barn forlader landet, hvis der er enighed om, hvem der skal have forældremyndigheden.

Indførelse af en straffuldbyrdslov

En arbejdsgruppe under Straffelovrådet har afgivet bet. nr. 1181/1989 om en lov om fuldbyrdelse af straf m.v. Betænkningen er i tre bind, hvoraf det andet bl.a. indeholder en sammenfatning af arbejdsgruppens forslag. Tredie bind indeholder de afsluttende overvejelser, som arbejdsgruppen har gjort sig, efter at de to første bind af betænkningen har været til høring. Straffelovrådet arbejder nu videre med udformningen af en lov om straffuldbyrdslov.

Der findes i øjeblikket kun få lovbestemmelser om fuldbyrdelse af straf. Af disse står flertallet i straffeloven. Se uddybende forrige kronik, NTFK 1989.295.

Den særlige fuldbyrdelseslov skal omfatte ikke mindre end 115 paragrafnumre. Helt overvejende vil der blive tale om en kodificering af den praksis, der nu er normeret ved hjælp af fuldbyrdelsesbekendtgørelsen og kriminalforsorgens cirkulærer. Tidligere direktør for kriminalforsorgen, landsdommer Brydensholt har i en avis-kronik betegnet fuldbyrdelsesloven som »overflødig lovgivning«.

Arbejdsgruppen foreslår ikke ufravigelige rettigheder for de domfældte, men der er lagt vægt på at præcisere kriterierne for undtagelserne.

Ved fastlæggelsen af den overordnede målsætning for fuldbyrdelsen af ubetingede fængselsstraffe har arbejdsgruppen ønsket at sidestille sikkerhed og behandling.

I forbindelse med kriminalforsorg i frihed ønsker arbejdsgruppen en større ensartethed og konsekvens med hensyn til indberetning af vilkårsovertrædelser.

Domstolene skal kunne prøve særlig indgribende afgørelser truffet af kriminalforsorgen. Lovforslaget indeholder en omfattende liste over sådanne afgørelsestyper. Domstolsprøvelsen er den mest iøjnefaldende nyskabelse i lovforslaget, men der er ikke grund til at forvente sig nogen større praktisk betydning heraf. Retten afgør, om sagen skal behandles mundtligt. Klageren har altså ingen ret til selv at give møde. Retten skal beskikke en advokat, men det har klageren ikke krav på. Retten kan pålægge den dømte sagsomkostninger. De domfældtes udsigter til at få medhold hos domstolene vil næppe være overvældende gode. I sagens natur vil klager komme til at vedrøre grænsetilfælde eller andre forhold, som kriminalforsorgen under inddragelse af direktoratet har undergivet en overordentlig omhyggelig behandling. Det er vanskeligt at forestille sig, at domstolene vil være indstillet på at tilside-sætte et skøn, som er truffet af kriminalforsorgen med denne særlige sagkundskab og førstehåndskendskab til den enkelte klagers forhold. Når de domfældte efterhånden erfarer, at der ikke er grund til at forvente hverken medhold eller afledte fordele ved en retssag, vil kun de mest åbenbare overgreb blive indbragt til prøvelse. Den

slags sager vil der ikke være mange af – og slet ikke de ca. 850 sager årligt (sic!), som arbejdsgruppen forventer.

De foreslåede regler om domstolsprøvelse vil få den særdeles uheldige virkning, at adgangen til at forelægge klager for folketingets ombudsmand vil blive mærkbart beskåret.

Et enkelt medlem af arbejdsgruppen har ønsket et særligt klagenävn, men arbejdsgruppens overvejelser herom har ikke sat sig markante spor i betænkningen.

Arbejdsgruppens formand, landsdommer Bjarne Christensen har gennemgået betænkningens hovedpunkter i *Nyt fra kriminalforsorgen* nr. 4/1989 s. 4-7. Se også Lene Ravn, »Kriminalforsorgens dobbelte målsætning«, *Forebyggelsens veje og vildveje, Kriminalistisk Instituts stencilserie* nr. 58/1990 s. 127-135.

Personundersøgelser

En arbejdsgruppe under kriminalforsorgen har afgivet indstilling af oktober 1988 om personundersøgelser. Arbejdsgruppen foreslår ikke de store ændringer, men vil dog opnå en øget differentiering i tilfældegrupper ved at gøre undersøgelseskemaet mere fleksibelt. I forlængelse heraf har rigsadvokaten i sin meddelelse nr. 5/1990 fastsat retningslinier for indhentelse af personundersøgelser.

Behandling i kriminalitetsforebyggelsen

En fornyet behandlingsoptimisme har givet sig mærkbare udslag. De ovenfor omtalte ungdomskontrakter kan ses som et udtryk herfor. I betænkningen om straffuldbyrdelse sidestilles behandling som nævnt med sikkerhed i fængslerne, og der stilles forslag om, at der både i fængslerne og i den frie kriminalforsorg skal opstilles behandlingsplaner for de enkelte klienter.

Der arbejdes med forskellige forsøgsordninger vedrørende behandling af spritbiler dømt til frihedsstraf, herunder kurser, samtalegrupper, overførsel til behandlingsinstitutioner. I den frie kriminalforsorg foregår der gruppearbejde med alkoholister. Det påtænkes i øvrigt at indføre benådning af domfældte med frihedsstraffe på op til 40 dage, hvis vedkommende har underkastet sig et kontrolleret behandlingsforløb. En arbejdsgruppe overvejer indførelse af kontraktfængsel, primært over for narkomaner, men eventuelt tillige over for alkoholister. Kriminalforsorgens initiativer er til dels præget af den aktuelle diskussion om markedsføring af Minnesota-modellen i Danmark.

Efter amerikansk model har man i Nyborg statsfængsel påbegyndt et projekt med aversionsterapi over for unge lovovertrædere, som under et besøg i fængslet bliver »scared straight« af en gruppe indsatte, der beretter om fængslets junglelov. Se for kritik af projektet Britta Kyvsgaard, »Skræmt til lovlighed«, *Forebyggelsens veje og vildveje, Kriminalistisk Instituts stencilserie* nr. 58/1990 s. 119-126.

Se i øvrigt en række artikler i de to seneste årgange af *Nyt fra kriminalforsorgen*,

hvor man senest har kunnet læse om kanoture og bjergbestigning. Desuden bringer bladet en entusiastisk artikel om et i SSP-regi arrangeret overlevelseskursus, som én af de ti deltagere gennemførte. Seks deltagere gik ud på grund af kriminalitet, som for fires vedkommende bestod i, at de stjal en bil og kørte hjem. Artiklen slutter med et spørgsmålstegn ved »succes eller fiasko«!

Narkotika

Debatten om narkotikakontrollen har været livlig. Der kan henvises til flere publikationer: *Narkotika: Forhindrer forbud forbrug?*, Alkohol- og Narkotikarådets skriftserie nr. 16/1989; et temanummer af tidsskriftet *Social kritik* nr. 6/1989; tidligere vicepolitidirektør Ole Nørgaard, »Kan kampen mod narkoen vindes?«, *Dansk Politi* nr. 7/1990 s. 286-291 og nr. 8/1990 s. 356-364. Se tillige fængselsinspektør Ole Hansen, »Narkotika - myte og virkelighed«, *Nyt fra kriminalforsorgen* nr. 2/1990 s. 4-6.

Regeringens lovprogram

I forbindelse med statsministrens åbningsredegørelse til folketinget den 2.10.1990 blev lovforslag vedrørende bl.a. følgende emner bebudet:

- dyreværn,
- massemedieansvar,
- konfiskation af køretøj,
- internationale børnebortførelser,
- skærpelse af strafferammen for industrispionage fra 2 til 4 år,
- samfundstjeneste (se kronikken i NTFK 1989.294-295),
- bødeansvar for kollektive enheder (se kronikken i NTFK 1989.292-293),
- forenkling af reglerne om offentlige registre (se kronikken i NTFK 1988.54),
- kompetencen til at træffe afgørelse om 3. instansbevilling (se kronikken i NTFK 1989.307).

Blandt de emner, som forventes drøftet inden længe, er sådanne som: beslaglæggelse, isolation under varetægt og udenretlig hæftevedtagelse.

Adresse:

Lektor, lic. jur.

Jørn Vestergaard

Kriminalistisk Institut

Sct. Peders Stræde 19

DK-1452 København K

SVENSK KRÖNIKA

1. Lagstiftning m.m.

Försök att utveckla alternativ till fängelsestraffet fortsätter. Delvis efter dansk och norsk förebild inleddes den 1 jan 1990 försöksverksamhet med *samhällstjänst*. Påföljden ingår som en del av påföljden skyddstillsyn. De nya reglerna innebär att domstolen får döma till skyddstillsyn med föreskrift att den dömda skall utföra oavlönat arbete under den tid domstolen bestämmer, lägst 40 och högst 200 timmar. Samhällstjänsten är i första hand avsedd för yngre lagöverträdare som gjort sig skyldiga till sådana brott där normalstraffet annars skulle ha varit ett kortare eller medellångt fängelsestraff. Om den dömda inte fullgör sina skyldigheter, får påföljden undanröjas och ersättas med ett fängelsestraff. (Prop. 1989/90:7).

Det är som redan har påpekats fråga om en försöksverksamhet och har begränsats så att påföljden samhällstjänst får utdömas endast av fem angivna domstolar. Verksamheten skall pågå till och med år 1992. Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har fått i uppdrag att fortlöpande utvärdera försöket med samhällstjänst. Någon rapport från BRÅ föreligger ännu inte men det kan nämnas att under första halvåret 1990 meddelades ca 40 domar på samhällstjänst. Av dessa har i tre fall antingen misshandelsamhet eller ny kriminalitet från den dömdes sida lett till att samhällstjänsten ersatts med fängelse.

Sedan den 1 juni 1988 gäller en lag om *knivförbud*. Förutom knivar och andra stick- och skärvapen omfattar lagen andra föremål som är ägnade att kunna användas vid brott mot liv eller hälsa. Därmed avses i första hand s.k. gatustridsvapen, dvs knogjärn, karatepinnar, rivhandskar och liknande. Efter ändringar den 1 juli 1990 får sådana föremål som omfattas av lagen inte medföras på *allmän plats*. Undantag gäller för användning i legala syften, t.ex. om föremålet i fråga behövs för arbete eller ingår i utrustning för viss tjänst eller uppdrag. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. (Prop. 1989/90:129).

Som berördes i föregående svenska krönika (nr 2/1988) gäller sedan halvårskiftet 1988 en lag om *besöksförbud*. Syftet är fram för allt att ge ett bättre skydd för kvinnor som riskerar att bli utsatta för misshandel och andra övergrepp. Ett besöksförbud skall i första hand avse förbud att besöka eller på annat sätt ta kontakt med en annan person. Straffet för överträdelse av ett besöksförbud var ursprungligen böter eller fängelse i högst sex månader. Lagen har kritiserats bl.a. på den grunden att straffmaximum fängelse sex månader var för lågt för att man skulle kunna använda straffprocessuella tvångsmedel som häktning. I riksdagen väcktes motioner om straffskärpning, vilka bifölls så att från och med den 1 april 1990 gäller att överträdelse av besöksförbudslagen kan medföra fängelse i ett år och därigenom öppnas möjlighet att häkta den misstänkte.

När det gäller *trafiknykterhetsbrotten* har flera väsentliga ändringar skett.

Det vanligaste bevismedlet har hittills varit analys av blodprov. Har blodprovet visat mer än 0,5 men mindre än 1,5 promille har i regel dömts för *rattonykterhet*. Om blodalkoholhalten varit minst 1,5 promille har dömts för *rattfylleri*. För att öppna möjligheter att mer regelmässigt använda alkoholutandningsprov som bevismedel infördes den 1 juli 1989 vid sidan av dessa promillegränser ett särskilt straffansvar grundat på alkoholkoncentrationen i utandningsluften. Gränserna för straffbelagd alkoholhalt bestämdes till 0,25 (rattonykterhet) resp 0,75 (rattfylleri) milligram per liter utandningsluft. Dessa gränser motsvarade de då gällande promillegränserna för alkoholhalten i blodet. (Prop 1988/89:118).

Frågan om var själva den straffbelagda promillegränsen skall ligga har länge debatterats i Sverige. Som ett resultat av detta har sedan den 1 juli 1990 gränsen sänkts från 0,5 promille till 0,2 promille. Motsvarande sänkning har gjorts i fråga alkoholutandningsluften, numera 0,10 milligram per liter utandningsluft. I stället för den gamla uppdelningen i rattonykterhet och rattfylleri har brotten delats in i *rattfylleri* och *grovt rattfylleri*. För rattfylleri skall således dömas redan om promillehalten i blodet varit minst 0,2 (eller 0,10 milligram alkohol per liter utandningsluft). Bestämmelsen om grovt rattfylleri har utformats på det sätt som är brukligt vid gradindelade brott. Detta innebär att det anges vissa omständigheter som skall beaktas särskilt vid bedömningen av om brottet är grovt eller inte. Förutom en alkoholhalt på minst 1,5 promille i blodet (eller motsvarande gräns i utandningsluften) skall särskild hänsyn tas till om föraren annars varit avsevärt påverkad av alkohol eller något annat medel eller om det förelegat en påtaglig fara för trafiksäkerheten. Uppräkningen är inte uttömmande utan även andra omständigheter kan tänkas kvalificera brottet som grovt. På samma sätt som när det gäller andra liknande brottsbeskrivningar är det å andra sidan möjligt att det i det enskilda fallet finns skäl som gör att brottet inte är grovt trots att någon av dessa särskilt uppräknade omständigheterna föreligger.

Beträffande påföljdsvalet gjordes i lagstiftningsärendet uttalanden som kan komma att förändra hittillsvarande påföljdspraxis. År 1988 dömdes nästan 5 000 personer till fängelse för rattfylleri (enligt de gamla reglerna). Det kan jämföras med att det endast var något över tusen personer som dömdes till skyddstillsyn utan kombination med fängelse och ca 350 personer som fick villkorlig dom. De fängelsedomar som avsåg rattfylleri utgjorde nästan en tredjedel av samtliga fängelsedomar 1988. I propositionen till de nya bestämmelserna framhålls att de allmänna principerna för påföljdsval givitvis är tillämpliga också när det gäller val av påföljd för rattfylleri. För det fall det inte är fråga om en återfallsituation uttalas vidare att en avgörande faktor vid påföljdsvalet måste vara de risker för trafiksäkerheten som brottet inneburit. Även om detta kan innebära en skärpning i många fall som hittills bedömts som rattonykterhet bör enligt propositionen normala principer

för påföljdsval kunna tillämpas i väsentligt större utsträckning än som tidigare varit fallet. (Prop 1989/90:2; det kan här anmärkas att enligt propositionsförslaget skulle den straffbelagda gränsen ligga vid 0,3 promille) Uttalandena i propositionen godtogs under riksdagsbehandlingen.

Ny lag om *psykiskt störda lagöverträdare* är på väg. Regeringen har i en lagrådsremiss våren 1990 föreslagit en ny lagstiftning om psykiatrisk tvångsvård som skall ersätta 1966 års lag om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV). Remissen innehåller också förslag till ändringar i brottsbalkens påföljdsregler för psykiskt störda lagöverträdare liksom en ny lagreglering för det medicinska utredningsförfarandet vid straffrättsliga åtgärder mot sådana lagöverträdare. Lagrådet beräknas avge sitt yttrande över förslagen i oktober 1990. En proposition i lagstiftningsärendet kan därför förväntas tidigast under senare delen av hösten 1990.

Förslaget i lagrådsremissen beträffande psykiatrisk tvångsvård syftar till att anpassa lagstiftningen till den utveckling mot en starkt begränsad användning av tvångsvård som ägt rum inom psykiatri i Sverige – liksom på andra håll – under det senaste decenniet. Ett nytt sjukdomsbegrepp – allvarlig psykisk störning – införs. Det föreslås att lagstiftningen utformas så att patientens eget vårdbehov blir utgångspunkten för bedömningen av om tvångsvård skall kunna komma i fråga, medan hänsynen till samhällsskyddet inte ges en så självständig betydelse som i gällande lag. Som ett viktigt inslag i reformen föreslås ökad rättslig kontroll över tvångsvården genom domstolsprövning i förening med ett system med begränsade vårdtider.

Regler för den psykiatriska tvångsvården av lagöverträdare föreslås bli intagna i en särskild lag om rättspsykiatrisk vård. Enligt förslaget skall lagen gälla i huvudsak personer som ges psykiatrisk tvångsvård som brottspåföljd eller som är häktade eller intagna i kriminalvårdsanstalt. Vidare föreslås särskilda bestämmelser som ger sjukvårdspersonal vid särskilda vårdinrättningar befogenhet att använda de tvångsåtgärder som behövs från kontrollsynpunkt för att de nämnda kategorierna av lagöverträdare skall kunna föras över till hälso- och sjukvården för frivillig psykiatrisk vård.

Också när det gäller den straffrättsliga särregleringen för psykiskt störda lagöverträdare föreslås att begreppet allvarlig psykisk störning införs som ett enhetligt sjukdomsbegrepp. Det innebär att begreppen »sinnessjukdom« och »sinneslöhet« liksom det s k jämställdhetsbegreppet avskaffas. Detta medför en viss begränsning av den grupp som omfattas av den straffrättsliga särregleringen. Det nuvarande kravet på orsakssamband – s k kausalsamband – mellan brottet och störningen behålls i regleringen för vissa situationer men avskaffas för andra.

En brottmålsdomstol skall även i fortsättningen få överlämna en lagöverträdare till psykiatrisk tvångsvård som en brottspåföljd (rättspsykiatrisk vård). En förut-sättning är därvid bl a att denne lider av en allvarlig psykisk störning. Har brottet begåtts under påverkan av en allvarlig psykisk störning och finns det till följd av lag-

överträdarens psykiska störning risk för att han på nytt begår brott av allvarligt slag, får domstolen bestämma att vården skall vara förenad med särskild utskrivningsprövning. Det innebär bl a att vederbörande åklagare skall få tillfälle att yttra sig i frågor om vistelse utanför sjukvårdsinrättningen eller utskrivning och att prövningen skall göras av länsrätten som första instans. Ett beslut av rätten som innebär att patienten skall skrivas ut får enligt förslaget överklagas av åklagaren.

Förslaget innebär också att möjligheten att överlämna lagöverträdare till öppen psykiatrisk vård liksom – beträffande psykiskt utvecklingsstörda – till vård enligt 1967 års omsorgslag i specialsjukhus avskaffas. Den straffrättsliga särregleringen för psykiskt störda lagöverträdare skall enligt förslaget även i fortsättningen innehålla en möjlighet att sätta ned straffet. På samma sätt som gäller nu skall den som har begått ett brott under påverkan av en allvarlig psykisk störning inte få dömas till fängelse. Avsikten är emellertid att begränsningen av möjligheten att döma till fängelse i situationer av detta slag skall omfatta färre fall än hittills.

Ett viktigt syfte med förslaget till ny reglering av det medicinska utredningsförfarandet vid straffrättsliga åtgärder mot psykiskt störda lagöverträdare är att begränsa behovet av rättspsykiatriska undersökningar. Regleringen av det rättspsykiatriska undersökningsförfarandet stramas sålunda upp i olika avseenden samtidigt som möjligheterna för domstolarna att använda sig av andra former av medicinsk utredning utvidgas. Avsikten är att härigenom bl a motverka dröjsmål och väntetider för häktade i samband med det rättspsykiatriska förfarandet.

För att en lagöverträdare skall få överlämnas till rättspsykiatrisk vård som inte är förenad med särskild utskrivningsprövning skall det vara tillräckligt som medicinskt underlag att det i målet har inhämtats ett s k § 7-intyg av en rättspsykiater eller någon annan läkare med likvärdig kompetens. Är den misstänkte redan föremål för psykiatrisk tvångsvård, skall det i ett sådant fall räcka med ett utlåtande av vederbörande läkare i stället för såsom nu av socialstyrelsen. Krav på att rättspsykiatrisk undersökning har gjorts i brottmålet skall gälla bara i de fall då domstolen överlämnar lagöverträdaren till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning.

Rättspsykiatriska undersökningar skall enligt förslaget i fortsättningen kunna utföras vid undersökningsenheter som drivs av staten eller, efter överenskommelser mellan staten och sjukvårdshuvudmännen, vid enheter inom hälso- och sjukvården. Om den misstänkte är häktad, skall undersökningsförfarandet ha slutförts inom fyra veckor i stället för som nu sex veckor.

Bland de *utredningar* på det kriminalpolitiska fältet som tillsatts under senare tid kan nämnas följande. Den kriminalpolitiska debatten har under senare tid i mycket kommit att handla om våldet på gator och torg och om ungdomars brottslighet, förvisso inte för första gången. För att åstadkomma ett bättre stöd åt brottsoffren och för att samordna och intensifiera kampen mot våldet har en särskild kommission tillkallats. I denna s.k. våldskommissions uppdrag ligger bl.a. att följa upp och ut-

veckla tidigare program för brottsoffer och mot våldsbrottsligheten. Kommissionen skall också undersöka möjligheterna att öka skyddet för grupper som löper särskild risk att utsättas för våld och lägga fram förslag till åtgärder som kan motverka våldet och förbättra möjligheterna att ingripa mot våldsvärkare. En särskild uppgift för våldskommissionen är att undersöka hur samhället kan främja och stödja framväxten av brottsofferjourer och liknande frivilliga organisationer. Kommissionen skall lämna sin slutrapport hösten 1990.

Också den andra frågan – ungdomars brottslighet – kommer att behandlas i en utredning. En parlamentarisk kommitté har fått i uppdrag att göra en översyn av samhällets insatser i fråga om brott av ungdomar. Arbetet skall koncentreras på det allmännas åtgärder när det väl har konstaterats att unga personer begått brott. I kommitténs uppdrag ingår bl.a. att se över fördelningen mellan socialtjänsten och rättsväsendet och göra en inventering av tänkbara reaktionsformer för ungdomar. Uppdraget skall redovisas senast i september 1992.

Inledningsvis påpekades att strävandena att hitta alternativa påföljder till fängelse fortsätter. Som ett led i detta arbete har regeringen tillsatt en utredning som skall undersöka om man inom ramen för nuvarande påföljdssystem kan öka tillämpningsområdet för icke frihetsberövande påföljder och förbättra formerna för verkställighet av fängelsestraff. Kan t.ex. påföljden skyddstillsyn i större utsträckning än i dag bli ett alternativ till fängelse, om möjligheterna ökas att förena den med föreskrifter av olika slag som att den dömda skall genomgå viss utbildning och liknande? Kan villkorlig dom användas i fler fall än i dag om det införs möjlighet att förena denna påföljd med föreskrifter? Det svenska systemet bygger visserligen på *obligatorisk* villkorlig frigivning efter viss tid men utredningen skall ända överväga om man bör öppna möjligheter till en mer gynnsam behandling av vissa kategorier, t.ex. unga lageröverträdare och förstagångsdömda. När det gäller formerna för verkställighet av fängelsestraff ingår i uppdraget att undersöka bl.a. om möjligheterna till placering utom anstalt bör ökas. Utredningen skall lägga fram sina förslag under första halvåret 1991.

När det gäller nyheter på det *straffprocessuella* området kan nämnas regeringens proposition (1988/89:124) om vissa tvångsmedelsfrågor. Förslagen, som godtogs av riksdagen, innebär att det i rättegångsbalken har införts en särskild s.k. proportionalitetsprincip för all användning av tvångsmedel i brottmål. Regeln innebär att tvångsmedel får användas bara om de skäl som talar för att åtgärden vidtas uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden kan medföra för den misstänkte.

I övrigt behandlas i denna proposition telefonavlyssning och liknande tvångsmedel. I huvudsak innebär ändringarna en saklig och terminologisk anpassning till den nya tekniken på teleområdet. I propositionen diskuteras också avlyssning med dold mikrofon (buggning) och övervakning med dold kamera. Användning av dessa spaningsmetoder är för närvarande förbjuden i svensk lag. I propositionen konstateras

att användning av dolda kameror eller mikrofoner innebär ett allvarligt integritetshot samtidigt som det finns en rad praktiska problem som i hög grad minskar metodernas användbarhet. Slutsatsen är att tvångsmedel av detta slag inte skall komma till användning i det reguljära polisarbetet.

För säkerhetspolisens del har motsvarande frågor nyligen aktualiserats i en utredning om säkerhetspolisens arbetsmetoder, personalkontroll och meddelarfrihet (SOU 1990:51). Utredningen föreslår att det inom säkerhetspolisens verksamhetsområde öppnas möjlighet att i vissa fall använda dolda mikrofoner och övervakningskameror. Utredningens förslag remissbehandlas för närvarande.

I föregående krönika redogjordes för lagen om *målsägandebiträde*. Kort innebär lagen att den som utsatts för brott kostnadsfritt skall ha rätt till ett eget juridiskt biträde vid förundersökningen och rättegången. Lagen har i första hand gällt mål som rör vissa grövre brott, fram för allt allvarliga sexuella övergrepp. Genom en nyligen beslutad lagändring har reglerna blivit generösare. T.ex skall målsägandebiträde kunna förordnas i större utsträckning när det gäller brott som misshandel och olaga hot. (Prop. 1989/90:158).

2. Kriminalvård

Tidigare har nämnts att en utredning tillsatts för att bl.a se över formerna för verkställigheten av fängelsestraff. Liknande frågor har dessutom behandlats inom ramen för den översyn av kriminalvårdens innehåll och verksamhetsformer som påbörjades hösten 1988. Översynen har i en första etapp avsett kriminalvården i anstalt. Under detta första skede har seminarier hållits bl.a i fråga om vilka insatser som kan göras för narkotikamissbrukare i anstalt och åtgärder för män som dömts för kvinnomisshandel och sexualbrott. Som ett andra steg pågår för närvarande en översyn av innehållet i frivården.

Översynen i den del som gäller anstaltsbehandlingen har resulterat i ett uppdrag till kriminalvårdsstyrelsen att upprätta lokala handlingsplaner för verksamheten vid kriminalvårdsanstalterna. Samtliga kriminalvårdsanstalter skall upprätta handlingsplaner för sin verksamhet enligt vissa riktlinjer. Enligt dessa riktlinjer bör en utgångspunkt vara att verksamheten utformas så att vård- och tillsynspersonalen kan ges mera meningsfulla arbetsuppgifter och större ansvar för arbetet med de intagna. Vidare skall varje anstalt utforma mål och metoder anpassade till anstaltens särskilda förutsättningar. På anstalter med en hög andel narkotikamissbrukare bör inriktningen vara att lokala handlingsplaner mot narkotika upprättas och genomförs. Uppdraget omfattar alltså inte bara behandlingsinnehållet utan också utveckling av personalens roll i anstaltsarbetet.

Arbetet kan ses som ett led inom den omorganisation som för närvarande pågår inom kriminalvårdsverket. En utgångspunkt är att ansvaret för beslutsbefogenheter och andra arbetsuppgifter bör decentraliseras till den lokala nivån i så stor utsträck-

ning som möjligt. Av kriminalvårdsstyrelsens rapporter från översynsarbetet framgår att det finns ett stort intresse att utveckla personalens arbetsuppgifter mot större delaktighet och ansvar i behandlingsarbetet. Särskilt betonas vikten av åtgärder för att förhindra att narkotika förs in på anstalterna och att informera och motivera till behandling. I detta syfte intensifieras samarbetet med bl.a. socialtjänst och polis. När det gäller verksamhetens innehåll understryks att de intagnas behov skall styra inriktningen. Detta innebär en minskning av produktionsarbetet till förmån för arbetsträning, studier, påverkansprogram och åtgärder för att förbättra frigång och fritidsutbud.

Följande *statistiska uppgifter* har hämtats från kriminalvårdsverkets verksamhetsberättelse 1988/89.

A. Frivård

Under år 1988 påbörjades övervakning för 6 544 personer dömda till skyddstillsyn. Därav var 1061 kvinnor. Motsvarande antal under 1987 var 6 497 resp 1 052. Antalet villkorligt frigivna med övervakning under år 1988 var 5 592, varav 286 kvinnor. År 1987 frigavs 4 959 personer villkorligt med övervakning, därav 233 kvinnor. Åldersfördelningen bland nytillkomna personer dömda till skyddstillsyn var i stort sett oförändrad under år 1988/89 jämfört med 1987/88.

Som redovisades i föregående svenska krönika infördes den 1 januari 1988 möjligheter att döma till *kontraktsvård*. Kontraktsvården är en särskild form av skyddstillsyn som innebär en skyldighet att genomgå behandling enligt en i förväg uppgjord plan som har godkänts av den dömda och fastställts av domstolen. Den är avsedd för personer som skulle ha dömts till fängelse om inte behandling erbjudits och där det finns ett samband mellan kriminaliteten och behandlingsbehovet.

Antalet dömda till kontraktsvård uppgick år 1988 till 361. De vanligaste brottsrubriceringarna i domarna har varit rattfylleri och tillgreppsbrott. Av de 185 personer som under första halvåret 1988 dömdes till kontraktsvård upphörde övervakningen utan anmärkning efter minst ett års övervakning för 41%.

Dömda till skyddstillsyn åren 1984-1988 efter huvudbrott

Huvudbrott	1984	1985	1986	1987	1988
Våldsbrott	727	780	773	833	886
Tillgreppsbrott	2 863	2 700	2 690	2 631	2 575
Bedrägeribrott	767	795	812	740	723
Rattfylleri	539	642	878	922	1 001
Narkotikabrott	432	377	423	392	355
Övrigt, två eller flera likvärdiga brott i domen	762	889	959	979	1 004
Summa	6 090	6 183	6 535	6 497	6 544

Påföljden skyddstillsyn kan kombineras med fängelse i en till tre månader.

*Personer med kombinationsdom skyddstillsyn/fängelse
perioderna 1984/85-1988/89*

Strafftid	1984/85		1985/86		1986/87		1987/88		1988/89	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
1 mån	403	34	382	33	431	34	410	34	366	34
2 mån	383	32	381	32	396	32	410	34	353	33
3 mån	411	34	410	35	426	34	388	32	349	33
S:a	1 197	100	1 173	100	1 253	100	1 208	100	1 068	100

B. Kriminalvård i anstalt

Som framgår av sammanställningen nedan har ökningen av antalet fängelsedomar fortsatt.

Till fängelse dömda som intagits i anstalt år 1988 efter strafftid

Strafftider	Antal nyintagna		Absolut förändring		Procentuell förändring	
	1988		1987/1988		1987/1988	
Två månader eller mindre	8 513		+ 475		+ 5.9	
Mer än två t o m sex månader	3 572		+ 256		7.7	
Mer än sex t o m tolv månader	2 329		+ 187		+ 8.7	
Mer än tolv månader	1 684		+ 200		+ 13.5	
Summa	16 098		+ 1 118		+ 7.5	

Dessutom framgår det av statistiken att det långsiktigt skett en ökning av antalet långtidsdömda, dvs inskrivna med en strafftid på fem år eller mer.

Långtidsdömda personer åren 1980-1989

År	Inskrivna i mars	Påbörjade verkställigheter
1980	255	73
1981	281	80
1982	301	107
1983	345	81
1984	332	110
1985	383	130
1986	433	103
1987	435	126
1988	406	119
1989	420	-

Andelen kvinnor intagna i anstalt utgör cirka 4,5%. Mellan åren 1987 och 1988 ökade andelen kvinnor som tagits in fängelse med 24%.

Till fängelse dömda kvinnor som intagits åren 1984-1988

År	Antal kvinnor	Andel av samtliga som intagits
1984	560	3,8
1985	546	4,0
1986	644	4,5
1987	632	4,2
1988	784	4,9

Under 1988 intogs 2 678 utländska medborgare i anstalt, varav 121 kvinnor. Andelen utländska intagna har under de senaste fem åren varit relativt konstant, mellan 16 och 17% av samtliga intagna. En viss total ökning kan dock konstateras.

Till fängelse dömda utländska medborgare som intagits i anstalt åren 1984-1988

År	Antal intagna	Andel %	Antal kvinnor	Antal med utvisning*	Andel med utvisning %
1984	2 469	17	102	414	17
1985	2 261	17	91	345	15
1986	2 262	16	126	348	15
1987	2 451	16	98	330	13
1988	2 678	17	121	330	12

*inkluderar även tidigare utvisningsdomar.

Narkotikamissbruk

Sedan år 1968 har uppgifter om antalet intagne som bedöms vara narkotikamissbrukare samlats in. Uppgifterna avser intagna den 1 april varje år. Det måste påpekas att sammanställningen nedan redovisar hur många av de intagna på anstalt som bedömdes vara narkotikamissbrukare under de närmaste två månaderna före intagningen i anstalt. Den säger däremot ingenting om hur många som missbrukar under anstaltstiden.

Kriminalvårdsanstalterna: Narkotikamissbrukare den 1 april

Tidpunkt	Antal intagna	Antal missbrukare	Procent missbrukare
1981-04-01	4 116	1 180	29
1982-04-01	4 112	1 291	31
1983-04-01	4 280	1 487	35
1984-04-01*	3 708	1 158	31
1985-04-01	3 617	1 336	37
1986-04-01	3 414	1 381	40
1987-04-01	3 792	1 509	40
1988-04-01	3 933	1 654	42
1989-04-01	3 944	1 653	42

*Exklusive kva Roxtuna samt metodförändring.

Jämfört med situationen för ett år sedan är omfattningen av narkotikamissbrukare av samma storleksordning, sett både i antal och som andel av samtliga intagna. Även om variationer finns i den nu mer än 20 år långa tidsserien kan man under de senaste 5-6 åren dock konstatera en ökning i såväl antal som andel.

3. Svenska Kriminalistföreningen

I samband med det nordiska kriminalistmötet i Stockholm i juni 1989 lämnade riksåklagaren Magnus Sjöberg ordförandeposten i Svenska Kriminalistföreningen. Han efterträddes av justitierådet Bo Svensson. Utöver Bo Svensson består föreningens styrelse av anstaltsdirektören Annbritt Grünewald, vice ordförande, advokaten Gunnar Berg, professorn Madeleine Löfmarck, överdirektören Marianne Håkansson, hovrättsassessorn Martin Borgeke, statssekreteraren Sten Heckscher, docenten Nils Wiklund, hovrättsassessorn Nils Rekke, sekreterare, rikspolischefen Björn Eriksson, departementsrådet Dag Victor och överåklagaren Eric Östberg.

Föreningen har cirka 450 medlemmar, varav drygt 120 tillhör lokalavdelningen Kriminalpolitiska sällskapet i Malmö-Lundregionen.

Bland den senare tidens diskussionsämnen kan nämnas »Kriminalpolitik och etnisk diskriminering« med diskrimineringsombudsmannen Peter Nobel som inledare samt »Vad skall vi göra med de unga lagöverträdarna?«, en paneldebatt med bl a Göran Ericsson, riksdagsman för Moderata Samlingspartiet, departementsrådet Jacob Lindberg från socialdepartementet och docenten Jerzy Sarnecki, brottsförebyggande rådet.

Det nya påföljdsalternativet samhällstjänst var ämnet vid lokalavdelningens vårmöte 1989. Avdelningsdirektören Barbro-Schillander-Lundgren från kriminalvårdsstyrelsen inledde. På lokalavdelningens höstmöte talade docenten Hans-Gunnar Axberger över ämnet »Kravet på empiriskt underlag vid lagstiftning« mot bakgrund av sin forskningsrapport om EKO-brott, EKO-lagar och EKO-domstolar.

Niels Rekke

Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Från och med andra kvartalet 1988 till och med tredje kvartalet 1990 har BRÅ publicerat följande:

I serien BRÅ forskning:

Upptäcktsrisken (1988:1). Jan Ahlberg och Johannes Knutsson har utvecklat en metod att beräkna upptäcktsrisken. I rapporten tillämpas den för brottskategorierna bostadsinbrott, stöld ur/från motordrivet fordon, misshandel samt rattonykerhet.

Brottsutvecklingen, red. Lars Dolmén (1988:2), beskriver och analyserar brottsutvecklingen under tidsperioden 1959-1987. Rapporten avslutas med fyra artiklar som behandlar brottsligheten i Stockholm.

Eko-brott, Eko-lagar och Eko-domstolar (1988:3). Hans-Gunnar Axberger presenterar en rättspolitisk utvärdering av lagstiftningen mot ekonomisk brottslighet.

I serien BRÅ information:

Miljöbrott och straff, red. Inger Eriksson (1988:1), belyser ur olika synvinklar svårigheterna att komma till rätta med miljöbrottsligheten. De olika bidragen behandlar bl a brister i miljölagstiftningen, kontrollsvårigheter och problem med tillståndsvillkorens utformning.

I serien BRÅ utredning:

Brottsoffer (1988:1). Antologin innehåller bl a artiklar om stöd och hjälp åt brottsoffer, målsägandes behov samt förlikning mellan brottsoffer och gärningsman.

I serien BRÅ-rapport:

Sexualbrott mot barn (1988:1). Peter L Martens presenterar och diskuterar några centrala teman inom forskningsområdet. Delrapport 2 från projektet Sexuella övergrepp mot barn.

Brottsförebyggande arbete i skolan – några forskningsrön, red. Lars Alexandersson & Margit Gummesson (1989:2). En konferensrapport som bl a belyser hur skolan kan motverka utslagning och kriminalitet, mobbning samt om det är möjligt att förutsäga framtida brottslighet?

Brottsutvecklingen 1988, red. Lars Dolmén (1989:3), beskriver och analyserar brottsligheten sedan år 1950. Artiklar om brottslingskarriärer, ålder och brott samt om den individuella stabiliteten i brott ingår.

Ökad säkerhet inom handeln (1989:4) av Ove Sterfeldt. En handbok som bl a visar på sambandet mellan brottsorsaker inom handeln och brottsförebyggande åtgärder.

Kvinnor och brott, red. Gunilla Wiklund (1990:1). Dokumentation från en konferens som bl a diskuterar frågan om inte nyckeln till ett mindre brottsligt och mer tryggt samhälle delvis ligger i förståelsen av vilka mekanismer som ligger bakom kvinnors låga brottslighet.

Den brottslige företagaren. Myt eller sanning? (1990:2). Carin Holmquist presenterar en studie av ekonomisk brottslighet, etik och moral inom företagssektorn.

Vem blir drogmissbrukare? (1990:3). Artur Solarz presenterar och diskuterar teoretiska och empiriska aspekter på denna fråga i delrapport 1 från projektet Droger, kriminalitet och kontroll.

Social anpassning och samhällssyn (1990:4). Jerzy Sarnecki redovisar en uppföljning av 1956 års klientelundersökning.

Brott och åtgärder mot brott i stadsmiljön, red. Per-Olof H Wikström (1990:5). Antologin presenterar bakgrunden och de grundläggande förutsättningarna för det s k Stockholmsprojektet.

Sexualbrott mot barn (1990:6) av Peter L Martens. Delrapport 4 från projektet Sexuella övergrepp mot barn beskriver de misstänkta brotten.

I serien BRÅ-PM:

Alternativa brottspåföljder i internationellt och skandinaviskt perspektiv – erfarenheter och utvecklingslinjer (1989:1). Dokumentation av en temadag.

Lagen om besöksförbud (1989:2). En uppföljning av den nya lag som trädde i kraft den 1 juli 1988.

Om offentlighet och sekretessprövning hos BRÅ (1989:3). En handledning av Ulla Björkman.

Barnens brott och föräldrarnas ansvar (1990:1). Rapport från Arbetsgruppen för vårdnadshavares ansvar för barns brottsliga handlingar.

Polisanmälda sexualbrott mot barn. Presentation av en empirisk undersökning (1990:3). Peter L Martens redovisar delrapport 3 från projektet Sexuella övergrepp mot barn.

I serien BRÅ-report:

Crime and Criminal Policy in Sweden (1990:1). Engelsk version av broschyren Brottslighet och kriminalpolitik.

Current Swedish Legislation on Narcotics and Psychotropic Substances (1990:2). Utgiven i samarbete med justitiedepartementet.

The Swedish Penal Code (1990:3). Utgiven i samarbete med justitiedepartementet.

Crime Trends in Sweden 1988, red. Lars Dolmén (1990:4). Rapporten är en förkortad version av brottsutvecklingen 1988 (BRÅ-rapport 1989:3).

Crime and Measures against Crime in the City, red. Per-Olof H Wikström (1990:5). Antologin är en förkortad version av rapporten Brott och åtgärder mot brott i stadsmiljön (BRÅ-rapport 1990:5).

Broschyrer

Hur man skyddar sig mot stölder och inbrott på byggplatser (1988).

Om offentlig och privat kriminalpolitik (1988) av Leif G W Persson. Stockholmsprojektet. En presentation (1989).

Verksamhetsberättelse. Brottförebyggande rådet budgetåret 1988/89 (1990).

Brottslighet och kriminalpolitik (rev. uppl. 1990). En kortfattad beskrivning av begreppen brott, straff och kriminalpolitik i dagens Sverige.

Juvenile Delinquency in Sweden. An overview (1989). Av Jerzy Sarnecki.

Övrigt:

Nordiska kriminologer, om 90-talets kriminalpolitik, red. Gunilla Wiklund (1990). En antologi som bl a diskuterar vilka ideologiska strömningar som kommer att präglade kriminalpolitiken under 90-talet.

Åsa Arbin